

<БГ-2-01>

BUDUĆNOST KNJIGE

O knjizi je napisano mnogo definicija, pa se tako može reći da je ona „medijum na kome je zabeležena ljudska misao“, „fiksirani jezički dokument većeg obima, zabeležen na lako penosivom materijalu“, „više zajedno povezanih, ispisanih, štampanih listova ili tabaka“. Prema „Pojmovniku“ Prof. dr Aleksandre Vraneš, knjiga je u svom istorijskom razvoju zavisila od materijala na kome se pisalo, od kamenih, drvenih i glinenih tablica, preko papirusa i pergamenta, pa sve do oblika rukopisne pergamentske knjige, kodeksa, koji je današnjoj knjizi preneo karakteristike. Danas je raširena definicija da je knjiga „skup informacija, medijum prenosa ideja, poruka i uverenja, svojevrsan oblik komunikacije između autora i čitaoca“.

Proces nastajanja knjige, do oblika u kome se nalazi danas, bio je ozbiljan i dug. Tako se pismo pojavilo pre 5000 godina, a kodeks, kao preteča današnjeg izgleda knjige, tek od kraja IV veka nove ere. Sa Sumerima počinje njena istorija, a kao najčitanija knjiga u ljudskoj civilizaciji smatra se Biblija. Tokom vekova u kojima su stvarane, knjige su pisane, prepisivane i štampane. Štampana knjiga otkrila je nove svetove i novu misaonu dimenziju oslobođenog čoveka. Stvarajući i oblikujući književnoumetnička dela, pisci su u njih unosili svoja osećanja, misli, maštu, strast stvaranja i veštinu oblikovanja; svoj čulni doživljaj sveta i predstave o njemu; nasleđe ili tradiciju kroz običaje, verovanje, jezik, politička shvatanja... Zapisane su čitave istorije naroda, enciklopedije. Pisali su književnici, naučnici, umetnici. Nastajale su i osavremenjivale se biblioteke koje su prikupljale, čuvale, obrađivale i davale na korišćenje građu i informacije svim građanima.

Kada danas razmišljamao o knjizi, jasno nam je da je ona u svom sadašnjem fizičkom obliku u procesu nestajanja. Promenile su se navike čitalaca i njihov pristup čitanju i književnom stvaranju. Novo doba ima nove medije, pa sada budućnost knjige povezujemo sa naukom, inovacijama, naučnom fantastikom, novim formatima i tehnologijama, koja menja naše živote i način na koji stvaramo priče. Probojem u oblasti računarske tehnologije u telekomunikacijama, stvorili su se uslovi za novu tehniku proizvodnje, skladištenja, prenosa u razmene zapisa i tekstova. Tako je elektronsko izdavaštvo postalo dominantan oblik prenosa i širenja informacija.

Vizija knjige bez hartije polako je počela da se ostvaruje. Neki smatraju da se ovo vreme „treće tehnološke revolucije na području pisanja“, posle izuma pisma i kasnijeg otkrića Gutenbergove štamparske tehnike, odnosno štamparske prese i štampanja knjige pokretnim slovima, što je dovelo do jedne modernije faze.

Proces takozvane elektronske epohe, koju karakteriše elektronska knjiga kao novi način beleženja informacija na nematerijalnom mediju, zahvatio je razne životne domene, a sasvim sigurno će se ubrzavati u vremenu pred nama. Njena prednost je dvadesetčetvoročasovna dostupnost, sa bilo kog mesta. Ne može biti izgubljena, ukradena, a kopije se mogu štampati na zahtev čitalaca. Kao prednosti uočenu su i prenosivost, cena, trajnost, pretraga, distribucija. Elektronsko izdavaštvo donelo je nove oblike publikovanja knjiga, a piscima mogućnost da rad prezentuju široj javnosti. Ovo je posebno značajno za one pisce koji nemaju priliku da svoja dela štampaju u tradicionalnoj izdavačkoj produkciji velikih izdavača.

U godinama koje dolaze, štampana knjiga će biti sve ređa. Interesovanje da knjige budu digitalizovane i dostupne putem interneta je sve veća. Popularnost elektronskih knjiga je očigledna i pokazuje koliki je uticaj tehnologije na kulturu. Neke zemlje, kao što su Južna Koreja i Kina, digitalizovale su svoj bibliotečki fond.

Iako je Amazon još pre nekoliko godina predstavio čitač elektronskih knjiga Kindle, koji omogućuje bežičnu kupovinu knjiga, bez obzira gde se nalazimo, a Apple svoj iPad i digitalnu knjižaru iBookstore, iako moderni e-čitači nude rečničku definiciju svih pojmova iz teksta, prebacivanje teksta u govor i mnogo drugih funkcija, naše tržište još uvek nije potpuno spremno za ovakvu budućnost. Razlog tome je činjenica da se kod nas ne mogu nabaviti svi modeli čitača, niti se mogu naručiti knjige iz pojedinih zemalja. Zbog zaštite autorskih prava i nespremnosti tržišta, mnogi izdavači i dalje uglavnom rade sa klasičnim izdanjima.

Napredak nove tehnologije je neminovan, ali borba štampanih protiv digitalizovanih knjiga još uvek je neizvesna. Možda ćemo u neko dogledno vreme biblioteku nositi u obliku malog aparata koji staje u džep, a mi se pretvoriti u vremenskog putnika,

BG2001

kome će vreme provedeno uz knjigu postati neka nova dimenzija, koja na poseban način umnogostručuje pogled na svet.
Bez obzira kakva budućnost predstoji knjizi, za sve nas koji smo je čitali u papirnom obliku i sa njom prepoznavali veru i lepotu, otkrivali ljubav, istraživali i osluškivali, jačali svoj duh, miris hartije na kojoj je štampana ostaće neizbrisivo obeležje vremena u kome smo se rodili, odrastali i učili.

<ИС-4-08>

Да ли друштвене мреже нарушавају односе међу људима?

У вијеку у ком живимо, друштвене мреже су, можемо рећи, актуелна тема. Гдје год се окренемо видимо људе како држе телефоне и комуницирају преко неке друштвене мреже. Друштвене мреже су (ваљда) замишљене и реализоване с циљем да повезују и зближавају људе, због чега се и зову друштвене, што у једну руку и јесте тачно, док у другу руку нарушавају односе међу људима. Већином у животу ништа није црно-бијело, па тако је и са друштвеним мрежама.

Да, помоћу њих можемо додати доста пријатеља користећи налоге на фејсбуку, инстаграму и другим мрежама, али је то тај неки виртуелни свијет, у коме, све ми се чини, сваким даном постајемо пасивни актери који држе телефоне и искључују се из стварног свијета. Свакодневно посматрам људе који излазе на кафу и малтене не проговоре пет ријечи, него само буље у телефон. Друштвене мреже су постале дио наше свакодневнице и чак као нека врста зависности. Знам по себи, ако се не улогујем, на примјер пет сати, на инстаграм, чудно се осјећам и имам потребу да уђем на исти и видим шта има ново, ко је избацио слику, гдје се означио и остале глупости, иако би продуктивније било узети неку књигу и прочитати. Џаба, живимо у таквом друштву гдје се тражи да будеш активни члан неке друштвене мреже, и ако ниси, све некако с чуђењем гледају на то. Тешко је сад дати одговор да ли друштвене мреже нарушавају односе међу људима. Ја бих прије рекла да је боље рјешење навести позитивне и негативне стране истих. Јер, друштвене мреже нису толико лоша, а ни добра ствар, само што треба наћи баланс при њиховом кориштењу, али људи се слабо знају контролисати, како у свему, тако и што се тиче друштвених мрежа. Као једну од негативних страна, ја бих истакла да конкретно једна друштвена мрежа, инстаграм подстиче људе да буду нарцисоидни јер јој је на неки начин циљ да се људи сами сликају, што је постало познато под термином „селфи“, и самим тим се нарушавају односи међу људима јер се акценат ставља на појединца. Баш је иронија да се друштвене мреже зову друштвене мреже, а ипак нарушавају друштвене односе на неки начин.

Ето тако, немам конкретан и јасан одговор да ли стварно толико нарушавају наше односе, само знам да је њихово кориштење мач са двије оштрице.

<ИС-3-06>

Да ли је брак превазиђена институција?

Брак као институција може бити посматран из различитих углова. Првенствено зависи од средине појединца и времена у ком живи. Кроз историју се поглед на брак знатно мијењао и различите културе су различито доживљавале брак као институцију. Говорећи о култури нашег народа поглед на брак је знатно измијењен у односу на историју а може се рећи да се чак и у размаку од само пет година могу уочити знатне разлике. Узимајући у обзир ове чињенице и промјене, свјесни смо да оне доводе до све већег генерацијског јаза због чега се ствара дилема око брака као институције. Такође један од основних разлога који доводе у питање брак јесу измјењен и „брз“ начин живота.

Другачији начин живота доводи до другачијих погледа на дешавања око нас. Брак као институција је доведен у питање прије свега због тога што млађе генерације живе таквим животом да су мање спремне на компромис и имају мање разумјевања тј. нико није спреман да „трпи“ ни најмање несугласице. Због тога се млади људи теже одлучују на брак и заједницу. Осјећају да је њихова слобода угрожена и ограничена и сигурнији су ако знају да могу да изађу из безе без процедура као што су разводи. Самим тим ту долази до генерацијског јаза. Младе генерације наилазе на осуде старијих што живе у банбрачним заједницама и слично. Међутим поставља се питање да ли су нам можда баш те генерације које осуђују дале такав примјер брака? Свјесни смо да су жене оне које су кроз историју много више трпиле, тј. биле приморане да трпе одређене ствари. Напредак технологије такође доприноси подизању свијести о разним видовима насиља било да је то физичко или психичко. Самим тим људи су постали опрезнији када је у питању живот и стварање породице са партнером. Временом се мијења свијест због тога што и ми као и многобројне генерације прије нас посматрамо начине на које брак не би требао да функционише. Тежи се ка неком такозваном савршенству, које у толико великој мјери није могуће и прелази границе нормалног и задовољавајућег функционисања два људска бића.

По мом мишљењу, брак није превазиђена институција, бар не још. Разлог мањег броја склапања бракова јесте већа потреба за сигурношћу. У суштини, зашто склапати бракове чији ће исход бити развод или незадовољство једног или оба партнера? Зашто формирати несрећне породице? Истина је да млади иду можда и у крајност у потрази савршеног живота и савршеног партнера. Али је такође чињеница да се брак и одабир особе с којом ћемо провести остатак живота не би требао олако схватити. Као и за све друго у животу потребно је наћи неки компромис и границу. Не треба тражити савршенство, у сваком смислу те ријечи, али не треба ни пристајати на минимум.

<ИС-4-10>

Како замишљам идеално друштво

Цивилизација каквом је данас познајемо, а и њене претходнице, су током вијекова лутале од једног до другог типа друштвеног уређења, са више или мање неуспјеха. Појединцу као таквом додијељена је (неки би рекли и одређена) жеља и тежња ка интеграцији у што већем степену. Ипак, иако историја као неразумљив сплет милиона и милијарди танких нити уобличених кроз појединачне приче о базању овом планетом казује, та тежња ипак није испраћена адекватном способношћу да се замишљено и иствари. Тако је позорницом историје протутњала дугачка композиција уређења почев од племенске заједнице па све до технократије. Тешко је рећи да је иједан од ових модела заживио онако како је замишљен, али је сигурно да ниједан није идеалан. Логично питање навире – па који онда јесте?

Свакако би било претенциозно, чак и апсурдно покушати изложити један модел идеалног друштва и заговарати га као идеалног. Морални разлози су крајње очигледни, али ту се намеће и проблем рационалне природе. Теорија идеалног друштва, какво год да је, представља непровјерљиву теорију чија валидност тешко може бити проучена. Сасвим је природно, јелте, да непровјерљивост теорије ослобађа појединца од изговорених ставова, па самим тим и утицај тих ставова на туђе, махом неформирани. Ово може звучати као тривијалност, чак и као огромна и непотребна дигресија, али је од нарочите важности пазити шта се прича када се спекулише о идеалној држави, а ипак поштујући право слободе изражавања.

Елем, тековине новог миленијума, а и оних пар деценија иза њега, су довеле до закључка да је (врло помпезно названо) модерно доба заправо доба еклектике. Мало је сфера живота данас које подржавају једнострано излагање својих принципа рада, већ радије користе достигнућа ранијих (једностраних) приступа и праве својеврсан амалгам од приступа. Такав је случај у књижевности, економији, образовању и сл. Књижевници не пишу више у контурама једностраног приступа који би се називао правцем, економија се своди на много више од либералног капитализма (иако је његов утицај, дакако огроман); образовање тврдоглаво, али ипак полако мијења свој затуцани *modus operandi*. Мада је то концепт који терба примијенити и са моделом управљања. Од свих система који су заживјели, бар на простору Балкана, аутократија се наметнула као водећа. Јужна Америка је и даље донекле бастион социјалистичких увјерења, гдје је и даље човјек битнији од капитала (мада је ово упитно). Америка се и даље буса у груди својом демократијом. Ово су поприлично ригидни системи без отворености за нове погледе. А опет, на Истоку стоји једна кина, као извитоперена креација, мјешавина комунизма и либералног капитализма, и ко би рекао, полако заузима прво мјесто међу државама. Можда је кључ у амалгаму.

С друге стране, примјер идеалне државе би се осликавао у индивидуализму. Независна платонска држава би инсистирала на самодовољности производње, социјалној независности и јачању индивидуе као основне ћелије друштва, умјесто породице која до сада држи у позицију. Обо би зазвучало неким као дистопијски и као рушење естетског у човјеку, али на крају крајева, и дистопија је врста утопије, само осматрана из другог угла.

<БЛ-4-09>

Od sklapanja braka do razvoda danas

Mnogi mladi ljudi danas se teško odlučuju za stupanje u bračnu zajednicu, ali o razvodu tog braka, odluku donose relativno brzo, bar tako kažu neki statistički podaci.

Zašto je to tako?

Na sveukupnu situaciju u društvu umnogome utiče ekonomska i finansijska kriza, nezaposlenost, pad moralnih normi, čak ispod granice minimuma, nedavna ratna dešavanja na ovim prostorima, raslojavanje društva na mali broj bogatih i većinu siromašnih ljudi... Ali, nisu samo objektivne činjenice uzrok ovakvog stanja u društvu, čini mi se da je došlo do promjene svijesti o potrebi poštovanja i čuvanja nekih pravih vrijednosti, kao što su brak, porodica, njegovanje tradicije, čojstvo i junaštvo...

Nikada nije bilo lako oženiti se ili udati i postati „svoj čovjek“, biti stub nove porodice, rađati i odgajati djecu, naročito to nikad nije bilo lako na ovim balkanskim prostorima, gdje se svakih nekoliko decenija vodio rat, postojala ova ili ona vlast, koja je malo vodila računa o običnom čovjeku i njegovim potrebama. Međutim, ranije su ljudi, čini mi se, na mnogo bezbolniji način prihvatili život, probleme, neimaštinu i teško stanje u društvu. I u tim teškim vremenima, znalo se da je sklapanje braka, rađanje djece, jednostavno normalan slijed događaja u životu svakog čovjeka i da je najteže rješavati probleme i boriti se sa nedaćama kad si sam. Zato su se ujne, tetke i strine trudile da i onima, koji to sami ne uspiju, pronađu životnog saputnika ili saputnicu.

Ali, danas se situacija promijenila, mladi ljudi i u najzabačenijim krajevima, danas imaju Internet i vide šta se u svijetu događa, pa prihvataju samo one stvari koje njima trenutno odgovaraju, čine zadovoljstvo i olakšavaju život, a o budućnosti i starosti i ne razmišljaju. Takvom stanju duha i svijesti mladih, umnogome su doprinijeli i njihovi roditelji, koji žele da im djeci „bude dobro i da malo uživaju“, te podmeću svoja leđa, daju džeparac, spremaju ručak, peglaju, čiste čak i djeci, koja su zagazila u četvrtu deceniju života. Mnogi mladi ljudi to prihvate, kao da je normalno, kao je roditeljska obaveza da ih izdržavaju do kraja života, a čak i oni, iako imaju djevojku ili momka, sa njima izlaze godinama ili decenijama, ali im ne pada na pamet da se osamostale i počnu novi, tj. bračni život.

Ukoliko se mladi ljudi i odluče da se žene ili udaju, mnogi ne žele da shvate da je brak nova obaveza i da oni sad treba da vode brigu o sebi, bračnom partneru i djeci koja se rađaju. Mnogi u roditeljskoj kući nisu naučili da uključe veš mašinu, ne znaju da skuvaju jaja ili ispeglaju košulju, a takvi poslovi ne mogu da čekaju i da se urade samo kad neko bude raspoložen za to. Mladi su navikli da izlaze vikendom sa svojim društvom, a umjesto dosadašnje dominacije i diktature muškaraca, na scenu stupa dominacija žena, a o pravoj ravnopravnosti, uvažavanju i međusobnom razumijevanju niko ne razmišlja, bitno im je samo ko će preuzeti komandu u braku. E, tad nastaju problemi i ljubav ili nešto, što su oni mislili da je ljubav, polako se počinje rasplinjavati, a ako još nemaju dovoljno novca za izlaske i kupovinu, te, ukoliko nisu u svojoj porodici naučili da se bračni drug poštuje i uvažava, kao i njegova rodbina, onda ubrzo počinju svađe, razmirice... i bez mnogo razmišljanja i razlaz, kao i razvod braka. Mnogi ne shvataju da za brak jeste potrebna ljubav, ali nije dovoljna, jer što kaže jedna narodna izreka „bijeda na vrata, ljubav kroz prozor“. Brak je ozbiljna zajednica u kojoj svako treba da koriguje neko svoje ponašanje, naviku, da bude tolerantan, do određene granice, naravno, da ispunjava svoje obaveze i da zna da u braku, treba da postoji obostrano razumijevanje.

Na ovakvo ponašanje mladih mnogo utiču i roditelji, naročito majke, koje su razmazile svoje sinove jedince (jer sad su, uglavnom, zbog niskog nataliteta, svi jedinci), pa majka ne može da dozvoli da njen ljubimac nešto radi, da se ne bi umorio. Ni majke djevojaka nisu mnogo bolje, jer i one razmišljaju na sličan način i kažu „kad sam se ja mučila i slušala cijeli život muža, ne mora moja kćerka“, pa tako zbog sitne bračne svađe, često podrže svoje kćerke, da se odluče za razvod i napuštanje muža (statistike su pokazala da one žene koje imaju nasilnog muža, godinama trpe nasilje, a ne razvode se, nažalost).

Tamo gde majke mladenaca ne rade, a još su u snazi, a takvih je, zbog krize, kod nas veoma mnogo, pokušavaju da spase brak, tako što preuzmu na sebe sve obaveze oko kućnih poslova, unučića i na svoja pleća prihvate ogroman, često i neizdrživ teret.

U tom slučaju, mladi bračni par, ne radi ništa u kući, nema svijest o tome da ima ženu ili muža, već se ponašaju kao da se zabavljaju i, iz dosade ili nedostatka odgovornosti ili obaveze prema bračnom saputniku „izgube kompas“ i opet dođe do svađe i razvoda.

Dakle, da bi brak bio koliko toliko uspješan, svako, ama baš svako (mladenci, njihovi roditelji, pa i prijatelji i prijateljice) treba da shvate da je bračna zajednica jedna lijepa luka u koju se uplovljava, kako bi se zajedno sa svojim životnim saputnikom počeo novi, bolji život, gdje će imati sa kim da podijele radost ili tugu, dobro ili loše i da shvate da se zbog sitnica ne razara brak. To je luka, koju treba da grade mladi ljudi po svojim standardima, to je luka u kojoj svako treba da preuzme dio obaveza, luka, gdje treba uzajamno da se pomažu, poštuju i uvažavaju, a od roditelja ili prijatelja da zatraže pomoć, kad ne mogu sami da urade nešto ili riješe problem.

Samo takvo razmišljanje i takvo shvaćanje braka, može da utiče na to da se mladi ljudi ne razvode tako brzo, već da čuvaju brak, kako bi u starosti imali nekoga ko će da ih voli, poštuje, pazi i uvažava.

<БЛ-3-16>

Porodica ili posao: šta je važnije?

sve više i više ljudi se opredjeljuju da grade porodice umjesto karijera. To se dešava najviše zbog toga što je lakše napraviti porodicu nego izgraditi dobru karijeru, a i zbog toga što ljudi nemaju potrebu da grade svoju ličnost i da proširuju znanje o bilo čemu.

U mom okruženju, tačnije, nekoliko ljudi iz moje generacije je odustalo od odlaska na fakultet i odmah su počeli da grade porodicu. Po meni, to i nema nekog pretjeranog smisla, najviše zbog toga što ti ljudi ili nemaju posao, ili rade za neki mizeran novac koji im jedva pomaže da sastavljaju kraj s krajem, ili čak ono najgore, roditelji prehranjuju i njih i njihovu djecu.

Za započinjanje porodice je potreban novac. Novac se zarađuje na poslu, tako da je zapravo nemoguće preživjeti bez ikakvih primanja u današnjem društvu. Te je zbog toga nemoguće tačno odlučiti da li je važnije imati taj posao, ili zasnovati porodicu. To zaista zavisi od osobe, i stavova o životu koje ta osoba ima.

I za posao, kao i za porodicu treba mnogo štošta da se žrtvuje. Stoga bi najpametnije bilo da se prvo sjedne i dobro razmisli šta je za nas potrebnije u životu. Šta je to što će nam pomoći da se osjećamo kao da smo se ostvarili u životu.

Da li ćemo biti roditelj, ili ćemo se okrenuti ka karijeri i ne pomisliti na zasnivanje porodice. Za šta smo spremniji da se žrtvuujemo? Na ovakva pitanja mnogo teško je dati odgovor, ali jedno je sigurno. Neka vrsta odluke mora se napraviti. Trebamo da se odlučimo, hoće li to biti porodica, posao ili će se pak pokušati ostvariti neki balans između to dvoje, i oprobati se u obe te sfere života.

Mene lično kada bi upitali, da li bih radije da imam porodicu ili karijeru, odgovor bi bio da želim karijeru. Da mi je ovo pitanje bilo postavljeno prije nekoliko godina, možda bih i rekla porodicu. Ali, kada pogledam ljude koji imaju i posao i porodicu, ne mogu a da ne pomislim kako njihovi životi izgledaju veoma dosadno. Svaki dan oni provode na isti način, isto tako i vikend, pa čak i ljetovanje je uvijek na jednoj te istoj destinaciji. Ista situacija je i u mojoj porodici, i kada vidim to sve iz prve ruke, shvatim da to ne želim. Mada, ovim ne želim da kažem kako porodica nije važna, i kako neki ljudi svoj život ne mogu bez nje da zamisle, nego samo skrećem pažnju da to svi ne vide na isti način.

Najveći problem što se tiče ovog pitanja je, kada neko pokušava da balansira i porodicu i veoma bitan posao koji voli, i onda počne da vrednuje jedno više od drugog. Tada je jedino rješenje da se izabere jedno od to dvoje. Da li je moguće izabrati? I jedno i drugo u neku ruku nam treba da nas preživimo. Porodica je tu da nam daje psihičku snagu, a posao nam treba da nas prehranjuje. Ako se izabere oboje, treba nekako da se proba izdvojiti jednako vrijeme i za porodicu i za posao, jer porodica za razliku od posla nije nešto što se tek tako može promijeniti ili odbaciti.

Stoga, ovo je pitanje za koje se može reći da nema pravog odgovora. On itekako zavisi od načela koje neko posjeduje, i šta je toj osobi potrebno u životu da ga živi na najlagodniji mogući način. Jedino što sa sigurnošću mogu da kažem je da treba da se izabere nešto što nama znači u životu, i što neće na kraju da nas dovede do toga da žalimo to što smo izabrali.

<БЛ-4-06>

Kako muzika utiče na život

Muzika je sastavni dio života svakog čovjeka, počevši od prvobitne ljudske zajednice, gdje su plemenski vračevi uz obrednu muziku vršili razne rituale, pa do dana današnjeg. Savremeni čovjek je na svakom koraku okružen muzikom, a pogotovo je u gradskim sredinama muziku nemoguće zaobići, kao sveprisutni faktor svakodnevnog života. Međutim, iako nije uvijek moguće birati šta ćemo slušati na radiju ili u kafiću, u privatnoj sferi života je izuzetno važno razviti zdrav ukus za kvalitetnu muziku, pošto ova umjetnost igra neobično veliku i važnu ulogu u formiranju ljudskog karaktera, načina života i razmišljanja.

Savremeno doba nam je donelo, pored do sad neviđenog napretka u skoro svim sferama života, ogroman dijapazon različitih muzičkih žanrova, tako da se za svačiji ukus nađe ponešto. Neko će se opredijeliti za folk/turbofolk muziku, drugi će se pronaći u tehno ili haus muzici, neka treća grupacija će se odlučiti za rokenrol/metal muziku, oni koji žele da održe tradiciju izvorne muzike će se okrenuti toj vrsti, bilo kao slušaoci, ili kao izvođači. Pravo izbora postoji, što je u osnovi dobro. Ipak, prilikom izbora muzike koju ćemo slušati, važno je kritički proučavati zvuk koji slušamo, kao i vrijednosti koje određena vrsta muzike propagira.

Balkanske zemlje prolaze kroz period muzičke vladavine turbofolka, kojem se okreću ogromne mase mladih ljudi, što je prilično zabrinjavajuće, ako se taj muzički pravac sagleda sa nekoliko strana. Kao prvo, sam taj zvuk nema nikakvog trajnog kvaliteta i estetske vrijednosti, jer se većinom proizvodi uz pomoć kompjuterske tehnike, a i za ono malo instrumentalnog i vokalnog dijela su zaduženi priučeni i nekvalitetni muzičari. Kao drugo, sama ta muzika se više gleda nego što se sluša; teško da bi iko posjetio turbofolk koncert ili gledao spotove tih „muzičara“ bez atraktivnih pjevačica, čiji performans više podsjeća na nastup striptizete, nego na izvedbu ozbiljne muzičarke. Treće, tekstovi su im užasno lošeg kvaliteta i propagiraju vrijednosti kojima normalan čovjek nikako ne bi trebalo da teži: kult raspušnog i rasipnog života, čija se vrijednost ogleda u količini novca na bankovnom računu, skupim izlascima na snobovskim mjestima i u potpunom zanemarivanju svakog morala i stida, bez kojeg se čovjek i nema previše prava nazivati čovjekom. Veliki je problem što su takvoj muzici izloženi mladi ljudi i djeca u razvoju, koja su podložna raznovrsnim uticajima koji lako mogu postati dio njihovog karaktera i stila života. Sa lošim muzičkim uticajem, jedini put kojim balkanska društva idu je put stvaranja društva manijaka, bez ikakvog trajnog orijenira i zdravog sistema vrijednosti. Kako prilično logična i sveprisutna protiviteža gore navedenom zlu se javlja se javlja gitarska muzika, sa svim varijacijama na temu barem kada govorimo o popularnoj muzici. Starije generacije su bile živi svjedoci rada i uspona nekih neprevaziđenih rok grupa iz perioda bivše Jugoslavije, poput Riblje Čorbe, Osvajača, Azre, Divljih Jagoda, Atomskog Skloništa, Bijelog Dugmeta, Kraljevskog Apartmana, Prljavog Kazališta, Zabranjenog Pušenja... nabrajati bi se moglo u nedogled. Sama ta svirka je bila vrhunskog kvaliteta, jer su je stvarali i izvodili muzičari i producenti koji su ostavili neizbrisiv trag u analima stare jugoslovske muzike i koji su poslužili kao inspiracija mnogim mladim sastavima, koji se danas trude da održe tradiciju dobre muzike, koja nema rok trajanja, što potvrđuje ogroman broj mladih ljudi koji su i do današnjeg dana ostali vjerni tom muzičkom pravcu, iako su te grupe i izvođači počinjali sa radom mnogo prije nego što su njihovi budući fanovi bili i rođeni. Neki su odavno prestali sa radom... S druge strane, rokenrol tekstovi su mnogo inteligentnije pisani i često su nosili poruku, koju prosječan i neobrazovan čovjek nije u stanju da razumije, kao što je slučaj sa turbofolkom. Ti tekstovi su nas vraćali u vrijeme kada je ta muzika snimana, omogućavajući nam da osjetimo duh tog vremena, kao i da shvatimo društveno-istorijski kontekst u kojem je muzika nastajala. I mimo toga, poruke koje nam ova vrsta muzike prenosi su često univerzalne, a i bez tog poučnog dijela, nemoguće je ne osjetiti vanvremensku ljepotu pojedinih rokenrol kompozicija: svako ko je slušao Turski marš Divljih Jagoda, Zajdi zajdi u izvedbi legendarnog Točka iz grupe Smak, ili Kosovske božure Yu grupe u potpunosti razumije o čemu govorim i svjestan je težine koju ova imena nose sa sobom.

U svakom slučaju, čak je i ova muzika mač sa dvije oštrice, tako da se i ovdje mora voditi računa šta se sluša. I pored romantičnih balada, koje su poslužile kao katalizator za mnoge veze i romanse, i pored brzih i energičnih pjesama koje čovjeka

izvlače iz depresije, daju životni polet i tjeraju nas da se divimo virtuoznosti pojedinih gitarista ili bubnjara, postoje i one u kojima se slavi kult narkomanije, „kratkog fitilja“, nasilja i arogancije. Poseban problem je satanizam, koji se ponekad otvoreno propagira, kao što je slučaj sa black metal bendovima, ili je suptilno utkan u tkivo pjesme, tako da se odmah i ne primijeti, već se podsvjesno upija u psihu slušaoca, gdje rađa osjećanja bijesa, depresije, beznađa i mržnje prema životu i ljudima i koja, u ekstremnim slučajevima, može dovesti do tupe indiferentnosti prema svemu i, na kraju, do samoubistva. Naravno, daleko od toga da se cjelokupna metal muzika može podvesti pod gore navedenu kategoriju, pošto taj žanr nudi ubjedljivo najširi spektar različitih tema i materijala za razmišljanje, počevši od onih svakodnevnih, pa do istorije, mitologije i nekih filozofskih problema, koje se obrađuju u gruv metalu, kao i ubjedljivo najkvalitetnije muzičare, sa istinski impresivnim muzičkim vještinama. Na slušaocima je da dobro otvore oči i uši i pokrenu sve moždane motore dok slušaju ovu vrstu muzike, jer mala nepažnja može dovesti do stranputice, s koje se nije uvijek lako vratiti, pogotovo ako tome doprinese pogrešno društvo u kojem se pojedinac nađe. Uticaj muzike na život je, u svakom slučaju, mnogostruk i značajan i nikako se ne može zanemariti. Potrebno je biti izbirljiv kada je u pitanju muzika koju ćemo slušati, jer nas može i pokrenuti, inspirisati, poboljšati međuljudske odnose, naučiti korisnim stvarima i dati nam korisne ideje, ali nam može i upropastiti život, naučiti nas pogrešnim vrijednostima i dovesti do potpune propasti. Na samom slušaocu je da odabere jedan od dva ponuđena puta.

<БЛ-4-07>

Da li društvene mreže narušavaju odnose među ljudima?

Sve ima svoje prednosti i nedostatke. Tako bar kažu. No, kada su u pitanju društvene mreže i njihov uticaj na pojedinca, ovaj balans između pomenutog sve više naginje prema nedostatku. Da, znam da društvene mreže uveliko pomažu i olakšavaju komunikaciju među ljudima, naročito ako žive udaljeni jedni od drugih, ali počinjem dovoditi u pitanje kakvu komunikaciju?

Svaki dan se krećem negdje, i, hajmo reći, uzela sam ulogu pasivnog posmatrača. Svoje studentske dane provodim u Banjoj Luci, gradu punom života, mladih, zrelih i uspješnih ljudi. Svak' bi na prvu pomislio: „Banja Luka idealno mjesto za druženje, socijalizaciju“, i to jeste (donekle) tačno. Na svakom koraku možeš vidjeti nekoga. Sa nekim/a. Ali, ukoliko, isto kao i ja, postaneš pasivni posmatrač, i pogledaš malo bolje. Poslušaj malo bolje. Šta zapravo vidiš i šta zapravo čuješ?

Naravno, tako nešto počinješ primjećivati polako i u svojoj okolini, svom društvu. Nazoveš druga/drugaricu, ili više njih. Hoćeš da se lijepo ispričaš, možda čak i „olakšaš dušu“ nekome. Sastanete se, sjednete u nekom kafiću. I onda vidiš. Kao isprogramirani, svi za jednim traže svoje telefone i, ili ih drže stalno u ruci, ili (eventualno) ostave na stolu, mada je prvo pomenuto uglavnom slučaj.

Pa hajde, izvadiš i ti svoj telefon, čisto da se ne izdvajaš. I čekaš. Neko da krene, da otpočinu ti zanimljivi razgovori i šale koje si zamislio/la u glavi. Ništa se ne dešava. Čekaš još. Opet ništa. Svi zadubljeni u telefone, a ti onako sjediš i čekaš da se „trgnu“, ostave telefona na bar tih sat-dva dogovorenog druženja. Onda odlučiš da probiješ led, kreneš sa pričanjem nekog zanimljivog incidenta ili anegdote. I na prvu, pomisliš: „Super, imam njihovu pažnju. Slušaju me.“ Ali, reakcija na tvoju ispričanu priču je ona koja ih odaje; usiljeni osmeh ili čak potpuno bezizražajno lice, uz, eto, možda jednu ili maksimalno dvije osobe koje se potrude da taj smijeh učine stvarnim.

I tako, tih sat-dva dogovorenog druženja prođe. Uz neuspjele pokušaje komunikacije, usiljene osmjehe i bezizražajna lica. Zapitaš se šta je pošlo po zlu, ili pak, u jednom trenutku, kreneš sebe kriviti. E, tu stani. Ne idi tim putem. Nisi ti kriv/a! Iz nekog neobjašnjivog razloga, telefoni su postali „ogledala“, stvari bez kojih ljudi danas jednostavno ne mogu funkcionisati. A ljudi su postali i postaju sve više ovisni o društvenim mrežama virtualnom svijetu, virtualnom komunikacionom polju u kojem, zahvaljujući mnogim aplikacijama i drugim pogodnostima, mogu na lak i jednostavan način „kreirati“ sebe, svoju ličnost, svoj izgled. Mogu se lako „upoznati“ sa drugim osobama. Samo par klikova i tu si, na nečijem profilu. Ovaj vid komunikacije je naročito interesantan i pogodan za one sramežljive persone, koje, kada se žele nekom udvarati, to ne čine direktno, već indirektno, u ovom virtualnom svijetu, sa jeftinim i tragikomičnim upadima, od kojih je najčešći: „Mala, lajkuješ li me?“

Mislim da je način moje naracije u ovom eseju i više nego dovoljan odgovor na postavljeno pitanje i temu. Dobro, znam da sam pomalo pretjerala u objašnjavanju, nije toliko drastično i alarmantno, ali postaje sve više tako. Sve češće se vraćam kući, razočarana u ljude i svijet oko sebe. Zar ćemo stvarno postati takvi? Isprogramirana gomila, opsjednuta slikanjem i objavljivanjem svakog momenta našeg života? Ja odbijam da budem takva! Hoću stvarnu komunikaciju, iskrene osmjehe, dragocjena prijateljstva. Ti, ko god da si, a čitaš ovo, razmisli i izvaži koliko si puta primjetio ovakve stvari u svojoj okolini, svom društvu. Smatraj ovo retoričkim pitanjem.

<БЛ-4-08>

Kako zamišljam dobrog roditelja

Za početak imala bih dosta toga reći na ovu temu prvenstveno zbog toga što sve i jedna osoba na svijetu mora imati roditelje, međutim pitanje je da li ta oba roditelja ostaju uz nas dok odrastamo ili nas napuštaju na jedan ili drugi način. Jedna od ključnih stvari za ljudski opstanak je briga za druge kao i za samog sebe, a u životu prva stvar što svako od nas iskusi jeste briga majke za svoju bebu. Iskonska ljubav koja se samo može naći u srcu roditelja ne postoji ni u kojoj drugoj formi.

Za mene dobar roditelj mora biti savjesna i odgovorna osoba spremna na žrtvovanje radi blagostanja svoga djeteta. Prava žrtva dolazi iz dubine srca i predstavlja pravi pokazatelj hrabrosti i požrtvovanosti. Nažalost sasvim sam svjesna razlika u današnjem društvu i loših primjera roditeljstva nasuprot onima o kojima danas pišem. To je sve po mom mišljenju stvar karaktera te osobe i spremnosti da se bude normalan roditelj, što je nažalost sposobnost koju nemaju svi. Zapravo sam uvjeren da je to uveliko stvar genetike ali kombinovano sa odgojem, to je jednostavno poražavajuća kombinacija. Iako bih mnogo toga imala reći na temu loših roditelja, jer sam mišljenja da se o ovim stvarima treba pričati i diskutovati kako bi na kraju krajeva svi zajedno mogli doći do nekog rješenja koji će izvršiti revoluciju u samom nukleusu porodice kao osnove svake zajednice. Nadalje, da se vratim na prvobitnu temu, smatram da svaki roditelj treba da bude primjer svom djetetu i po pitanju moralnosti, pogleda na život, opšteg ponašanja itd. Djeca se ponašaju u društvu onako kako su naučili da se ponašaju kod kuće. To uključuje svaki mogući aspekt života i u prvih 10 godina života djeteta ali naravno i narednih, djetetu se treba dozvoliti da stalno zapitkuje i bude radoznala osoba jer će to kasnije podstići kritičko razmišljanje u njemu ili njoj. Ako se djete sputava, recimo stalno upozorava pogledom da kao ne pravi budalu od sebe ili naravno u komadu sa prethodnim da ne sramoti roditelje ništa se na kraju neće postići... Pravi odnosno dobar roditelj će podstaći djete da razmišlja svojom glavom i da bude sam svoja osoba, a naročito da zastupa svoje interese dok ujedno pomaže drugima na putu dok postaje dobar čovjek. Jedna od najvećih zaostavština što jedan roditelj može ostaviti svom djetetu jeste čast i čist obraz, bez te dvije stvari rijetko se šta može postići u životu. Jednostavno ako ti start nije dobar, jako ćeš teško doći do cilja, sve se naravno može postići trudom i radom ali djeca koja su siročići ili djeca izopštena iz društva zbog raznih razloga moraće se duplo više truditi i raditi. Dobar roditelj bi takođe trebao obezbijediti najbolje moguće uslove svojoj djeci, kako finansijske tako i emotivne, koji su daleko važniji. Ispunjeno djetinjstvo je ključ za kasniju sreću u životu. Kad bi bila u prilici da dam savjet nekom roditelju koji je iznenada počeo da sumnja u svoje sposobnosti rekla bih joj/mu da će uvijek naići taj period kada sumnjaš u samog sebe ali svakako rekla bih kako će naići i period prosvjetljenja kada će oni shvatiti da su njihova djeca centar njihovih života. Sada bih se kratko htjela osvrnuti na moje djetinjstvo kako bih iznijela neke istine ovdje. Malopije sam spomenula sumnju u samog sebe ali šta je sa sumnjom u drugo ljudsko biće naprimjer svoje rođeno djete. Postoje razni slučajevi kojima sam ja lično prisustvovala i mogu posvjedočiti na temu koliko samo sumnja i uskraćivanje podrške mogu loše uticati na još nerazvijenu psihu jednog djeteta. Bez obzira koliko se to dijete kasnije trudilo u životu, uvijek će sa sobom nositi manje traume iz tog perioda. Dobar roditelj će voditi brigu o potrebama svog djeteta, kako pihčkim tako i fizičkim i konstantno imati na umu da je on ili ona njegov uzor i oslonac u životu. Najvažnija lekcija iz svega ovoga je jednostavno bezuslovna ljubav, bez toga se ne može naprijed. Otvoreni razgovori puni povjerenja, bez tabua i postavljanja granica njihovoj maštovitosti. Treba se takođe obratiti pažnja na fenomen poznat kao kontraefekat ili žargonski rečeno kontriranje. Ako djete to radi roditeljima bitno je napomenuti da je to odraz neozbiljnosti ili možda tvrdoglavosti, ako to radi roditelj to je onda veći problem jer će se i djete naučiti takvom ponašanju. I za kraj apsolutno nikada ama baš nikada ne treba pribjeći nasilju nad djecom, sve se može riješiti razgovorom. Na ovom svijetu za sve ima lijeka, ukoliko roditelji smatraju da su promašili u svojoj ulozi roditelja postoji uvijek mogućnost da se isprave a onima koji to rade kako treba želim poručiti da samo tako nastave.

<HC-4-04>

Da li kritičko mišljenje ima svoje mesto u našem obrazovnom sistemu?

Kratak i predvidljiv odgovor je: da, naravno da ima. Duži, podjednako predvidljiv odgovor je: naravno da ima, utoliko što bi trebalo da ima mesto, ali stepen realizacije te ideje je pod znakom pitanja.

U razgovoru na temu, većina bi prihvatila tvrdnju da je kritičko mišljenje neophodna akademska i životna veština: na kraju krajeva, nikome se ne dopada pomisao da bude usmeravan kao ovca. Hoćemo da smo u stanju da prepoznamo zlonamerne, neistinite ili neproverene informacije koje bi mogle predstavljati pretnju. Hoćemo da smo u stanju da prepoznamo slabe strane tuđih argumenata. Retko, ako ikada, hoćemo da kritički razmišljamo o sopstvenim strahovima.

U kontekstu formalnog obrazovanja, iz mog iskustva, podučavanje kritičkom razmišljanju nije zastupljeno pre fakultetskog nivoa. Naglasak je na reprodukciji propisanih podataka. Predmeti koji dozvoljavaju izvestan stepen preispitivanja istih (npr. književnost ili filozofija) ostaju ograničeni prethodno ustanovljenim analizama koje su opšteprihvaćene kao „tačne“ ili „najsmislenije“. U onim situacijama kada je kritičko razmišljanje dobrodošlo, prihvaćeno ili čak podsticano, čini mi se da nije prisutno (ili nije приметно prisutno) nikakvo formalno podučavanje, već se proces prepušta ličnom instinktu. Nema pomena o pojmovima kao što su struktura argumenta, ključne postavke, logičke veze, najčešće greške pri izvođenju zaključaka i tome slično. S druge strane, kada učenik dospe do fakultetskog obrazovanja i počne da se susreće sa svime gorenavedenim, taj „novi“ način razmišljanja koji se sada zahteva opet ostaje relativno usko usmeren. Ponajviše je u pitanju raščlanjavanje i svojevrsna analiza izvesnih akademskih radova, koji opet ostaju tesno vezani za dati predmet ili polje studija. To je, istina, odličan način da se studenti pripreme za sopstvene buduće istraživačke radove. Sposobnost objektivnog sagledavanja dostupne literature, preciznog razdvajanja korisnih, nekorisnih i potencijalno štetnih informacija i njihovo preispitivanje u okvirima sopstvenog akademskog rada je neprocenjiva. U tom kontekstu, formalno podučavanje kritičkom razmišljanju je mahom odlično implementirano, potkrepljeno relevantnom teorijom i vežbano na brojnim primerima različitog kvaliteta.

Van konteksta analize tuđih akademskih radova, formalno podučavanje kritičkom razmišljanju na nivou fakultetskog obrazovanja je većinom prisutno u okviru kurseva jezičkih veština. U sklopu tih kurseva, kritičko razmišljanje je uglavnom usmereno na materijal iz kategorije novinskih članaka i sličnih ili srodnih publikacija. Povremeno se jaljaju vežbe tipa debata na nivou malih grupa, koje podrazumevaju argumentovano zastupanje suprotnih stavova na prethodno zadatu, prethodno propisanu temu. U sklopu ovakvih vežbi izvestan stepen kritičkog mišljenja se može uočiti u centralnom i zaključnom delu debate, gde se od učesnika traži da se kritički osvrnu na argumentaciju „druge strane“ i pronađu način da je upotrebe kao svojevrsnu potporu sopstvenom zadatom stavu. Ovde valja skrenuti pažnju na jednu izuzetno korisnu odliku ovakvog formata: time što učesnicima, u većini slučajeva, nije dozvoljeno da biraju stav koji će zastupati u okviru zadatka, oni su često primorani da razmišljaju na način potpuno suprotan svojim ličnim uverenjima. Ovim se postiže to da studenti, makar i nevoljno, dobiju priliku da pristupe datoj temi iz ugla koji od njih zahteva da kritički posmatraju upravo sopstvene stavove (ili nedostatak stavova), što ih do izvesne mere osposobljava da uoče slabe strane svog razmišljanja i jake strane tuđeg, suprotstavljenog, uz minimum animoziteta.

U zaključku, moglo bi se reći da kritičko mišljenje, premda apsolutno ima pravo – ima obavezu – da zauzme mesto u našem obrazovnom sistemu, taj sistem trenutno ne predviđa mesto osim onog, takoreći, u šaragama na samom kraju ekskurzije. Kao i mnogo šta drugo, i podučavanje kritičkom razmišljanju je neophodno uvesti ranije, u vidu koji odgovara datom nivou formalnog obrazovanja – i neophodno je izbeći, koliko god je to moguće, pretvaranje takvog podučavanja u takmičenje. Potrebno je razviti volju i sposobnost razumevanja, a ne plitku želju za zadovoljstvom pobeđe u zamišljenom – izmišljenom – sukobu.